

**ДВОСНОВНІ ЛИТОВСЬКІ ІМЕНА В УКРАЇНСЬКОМУ
АНТРОПОНІМІКОНІ**
(на матеріалі «словника староукраїнської мови XIV-XV ст.»)

У статті робиться спроба виокремити зі «Словника староукраїнської мови XIV-XV ст.» антропоніми, які, на нашу думку, мають східнобалтійське (литовське) походження, однак їхня етимологія не фіксується у словникових статтях. Безпосередньо аналізуються двоосновні особові назви.

Ключові слова: антропонім, литовський, особова назва, композит, патронім, ойконім. М. Vakulych

В статье делается попытка выделить из «Словаря староукраинского языка XIV-XV вв.» антропонимы, которые, по нашему мнению, имеют восточнобалтийское (литовское) происхождение, однако их этимология не фиксируется.

Ключевые слова: антропоним, литовский, личное имя, композит, патроним, ойконим.

The article focuses on the anthroponyms, presented in «The Dictionary of the Old Ukrainian Language of the XIV-XV centuries», that we consider to be East Baltic (Lithuanian) origin, but their etymology is not fixed in the dictionary. The research presents the analysis of the binominal personal names.

Keywords: patronym, Lithuanian, personal name, composite, patronym, oiconym.

Серед багатого поліетнічного корпусу власних назв, що подаються окремими статтями «Словника староукраїнської мови XIV-XV ст.»[6](далі ССУМ. – М.В.), особливий інтерес становлять антропоніми литовського походження, які репрезентують князів та шляхту Великої князівства Литовського Здебільшого це патроніми, утворені від двоосновних архаїчних балтійських імен за допомогою суфікса *-ович*; власне імена-композити балтійського походження (н-д, *Dedyholda, Корьятъ, Сурь#тъ*) в староукраїнському мовному середовищі досить малочисельні з-за домінування християнського антропонімікону. Незважаючи на окремі публікації, присвячені вивченню таких особових назв українських грамотах[3, 4], питання їхньої ідентичності, мовного оформлення, функціонування в староукраїнському середовищі потребує подальших ґрунтовних досліджень.

Укладачі ССУМлише 29особових назв виводять зі східнобалтійських імен. Однак у великій групі антропонімів, які у багатьох випадках без сумніву можна вважати балтійськими, відсутнє пояснення етимології. Для встановлення і підтвердження походження цих форм, окрім звернення до спеціальної літератури, доцільними видалися пошук їхніх ідентичних та похідних варіантів в історичних документах, співвіднесення з відповідниками в пруській мові.

У цій статті зосередимо увагу на аргументації литовської етимології ряду двоосновних особових назв, лишаючи питання аналізу їхньої мовної асиміляції на староукраїнському ґрунті завданням наступних публікацій.

Твірним антропонімом дляєт.-укр. **Висовидови(ч)**[7 (1: 176)]є лит.*Visvydas*<*vis-* (лит.*visas, visai* ‘увесь, усе’) + *vud-* (лит.*iš-vud-o, iš-vų-sti* ‘бачити, побачити’) [13: 378, 468], до якого приєднано патронімічний суф. *-ович*.

К. Кузавініс та Б. Савукінас форму *Visvydas* вважають литуанізованим пруссизмом [14: 380], що, до речі, підкріплюється фіксацією прус.*Wisse-wit*[33: 120]. В. Мацеяускаєна у литовських історичних документах віднаходить особові назви *Wisowidi* *Висовдович*[29: 21, 218].

Патронім **Кведминовичь** [7(1: 271)] утворено від литовського імені *Gediminas*<*ged-* (лит.*gedėti* ‘гужити’) + *-min* (лит.*minti, minėti* ‘пам’ятати’) [15(1: 639; 2: 249)] за допомогою форманта *-ович*.

В історичних джерелах фіксуються такі форми: *Нарко Кгидминович* (1510 р., Петрков) [23: 96], *Гедминь Довгинайтис* (1528 р.), *Кгедмин Пацович*(1537 р.), *Кедмин Станійтис Кивайтя*(16 ст.) [29:182,33,43]та ін. Серед від антропонімих ойконімів знаходимо *Gedminiai* (Kelmė, Kražiaiap.), *Gedminaičiai* (Šilutėsr., Švėkšnosap.), *Gedminiškė* (Šilalėsr., Kaltinėnųap.); у районі Плунге (Литва) –*Gedmino ežerėlis*[28: 79, 110].

Особові назви **Dedyholda**[7 (1: 291)] та **Кгедикгелдовичь**[7 (1: 271)]є похідними від лит.*Gedgaudas* (пор.прус.*Ged-e-gaude*) [33 30] <*ged-* (див.**Кведминовичь**) + *-gaud* (лит.*gaudus* ‘дзвінкий, гучний’)[15(1: 632)]; патронім **Кгедикгелдовичь** ускладнено афіксом *-ович*.

У литовських документах трапляються особові назви: *Giedgowdde* *Giedwidze* [36:141], *Georgioalias* *Gedigoldo* (15 ст.), *Кгедкговть* (16 ст.), *Gudgowd*(16 ст.) [29: 32, 24, 98].Форма *Дедикгольдъ* фіксується також В. М. Русанівським у грамотіXV ст. [11:35] (пор. маесток *Дедигольдишки*[8:68, 93]). До від антропонім них ойконімів належать *Gėdgaudiškė*(Tauragėsr. Skaudvilėsap.), *Gedgaudiškė* (Raseinių г. Pagojuok ap.), *Gedgaidžiai*(Kretingosr. Imbarėsap.) [35:68].

Вихідним для утворення ст.-укр. **Кеззайловичь**[7 (1: 171)]є лит.*Keşgaila*<*keş-* (лит.*kešti* ‘терпіти, витримувати’) + *-gail*(лит.*gailas* ‘суворий, сильний’) [15 (1: 196, 957)], до якого приєднано суф. *-ович*.

В історичних документах вживаються форми: *пан Ян Кеззайлович*(1501 р.), *Kinzgalo*(1413 р.), *KezigalWostoltowicz*(1434 р.)[12:244], *Kiezygal*, *capitaneoSamogitarum* (до 15 ст.), *NicolausKuesgal* (до 15 ст.) [29:26, 32].

Патронім**Довзайловичь**[7 (1: 311)] походить від литовського імені *Daugailas*<*dau(g)-* (лит.*daug* ‘багато’) + *-gail*(див. **Креззайловичь**)[36: 133], словотворчим формантом є патронімічний суф. *-ович*.

Фіксуються такі випадки поширення імені: *Dowgojl* *Možytewicz*(1528р.), *Dawgal*(1433 р.)[12:243], *Довгаило*(1510 р., б.м.н.)[23:242],*Довкгалович* *Сташыс*,(1507р., Вільно) [20: 209] та ін.Серед литовських ойконімів–*Daugalioniai* (Pakuojoj., Lauksodžioap.), *Daugalaičiai*(Joniškior., Sturpurųap.), *Daugaliai* (Ukmergėsr., Atkočiųap.), *Daugailiai* (Utenosr., Daugailiųap.) [28: 55]).В.М.Топоров наводить курш.*Dovsegayle* (1355-1362 pp.) (= лтс. **Daudzi-gailis*< **Daugi-gailis*) [9 (1: 308)].

Особові назви *Довковдовичь* [7 (1: 312)] та *Долголдаць* [7 (1: 314)] є дериватами від лит. *Daugaudas* < *dau(g)*- (див. *Довгайлович*) + *-gaud* (див. *Кгедикгелдович*); патронімічна форма утворена за допомогою суф. *-ович*.

Звернімо увагу на комбінацію саме композита із суфіксом *-at-*, адже, наприклад, К. Буга наводить виключно одноосновні балтійські похідні із цим словотвірним забором: *Kun-ota*, *Bul-ota*, *Gyni-otas*, *Vaid-otas*, *Baid-otai*, *Vain-očiai* т.д. [12:237]. Д. Сінкевічуте, пов'язуючи між собою корені *gud-igaud-*, наводить приклади сучасних литовських прізвищ: *Daugudis* (похідний ойконім *Daugūdžiai*, *Ukmergėsr.*, *Želvosap.*), *Daugaudas* [32:302]. У Литовській Метриці трапляються: *Довкговт*, *Довкгод*, *Глебь* *Довголдовичь*, *Довкгутис* (між 1440 – 1492, б. м. н.) [17:49, 50, 54]. Оскільки у ССУМ відсутня етимологія цих особових назв, то й, відповідно, немає перехресного посилання між статтями.

Для патроніма *Довойновичь* [7(1: 312)] вихідним є лит. *Dovainas* < *do-* (лит. *dotas*, *dovis* 'дар, подарунок') + *-vain* (лит. *vaina* 'причина, провина') [36: 212], до якого приєднується суф. *-ович*.

Дослідники фіксують такі випадки вживання особової назви: *Довойнович* (1537 р.), [29: 216], *Dowoynowicz Andreas* (1508 р., Берестя) *Тютлович Довоин* (1511 р., Берестя), *Нарутьевич Довоинос* (1510 р., Краків) [20: 256, 369, 446]. У литовській ойконімії знаходимо такі похідні: *Davainiškės* (Alytausr., Alovėsap.), *Davainių Giria* (Utenosr., Pakalniųap.), *Dovainiai* (Plungėsr., Plateliųap.), *Dovainiškis* (Molėtų r., Suginėčių ap.), *Dovainonys* (Kaišiadoryų, Rumšiškėsap.) [28:58, 64].

Форму *Коуликикович* [7 (1: 486)], гадаємо, можна тлумачити як *Коуликинович*, яка у свою чергу походить від лит. *Galiginas* < *gail-* (див. *Кгезгайловичь*) + *-gin* (лит. *ginti* 'захистити, обороняти') [15(1: 668)], що в староукраїнській мові ускладнена суф. *-ович*.

На користь цього припущення свідчить також ім'я згаданого у грамоті князя – *Монивида*. Малоімовірно, що батько *Монивида* наприкінці XIV ст. міг називатися нелитовським (бо християнство з його новим іменословом було впроваджене у Литві загальом у 1387 р., а у Жемайтії зокрема – аж у 1413 р.) і не двочленим ім'ям. Щодо останнього цікавою є думка про те, що «у документах згаданого періоду (тобто до ХVІ ст. – *М.В.*) більшість людей, названих двоскладовими іменами, мали, вочевидь, благородне походження» [2:219]. К. Буга, зазначаючи можливість переходу *gail-* у *gal-*, наводить композити: «*Gal-ginai* Gudelių val., *Golgen Goslywoynowich* 1432, *Голь-гин-ушки* – ім. в Ошмен. пов., *Goli-gin* 1401, *Goliginu Ostikowiczu* 1446» [12:247]. У Литовській Метриці згадуються *Михаило Кголикгинович* (Троки, 1486 р.) [18:125]; *Онорушко Коуликинович* (б. м. н., 1440 – 1498 рр.), *Олехно Кголикгинович* (б. м. н., 1440 – 1498 рр.) [17:51, 55].

Базовою основою для ст.-укр. *Корьять* [7 (1: 501)] і *Корьятовичь* [7 (1: 501)] є лит. *Karijotas* < *kar-* (лит. *kāras*, *karjys* 'війна, воїн') + *-i-* + *-jot* (лит. *joti* 'іхати верхи') [15(1: 847, 925)]; патронім *Корьятовичь* утворено за типовою схемою «композит + суф. *-ович*».

Р. Траутман наводить цілий ряд пруських форм: *Karioth* 1399, *Carioth* 1392, *Korioth* 1540, *Karyothen* 1359, *Kariote* 1335 і т.д. [32:43]. Серед ойконімів виокремлюються *Cariothyem* 1539, *Cariotheim* 1540, *Kariothkeim* 1549, *Cariothkum* 1555 (< *Karijotas* + **kaim-*, **kiem-*, із лит. *kaimas* 'село') [12: 155]. У Литві існує село *Kariotiškės* (Trakų r., Kariotiškėsap.) [28: 123].

У грамотах 2-ї половини XVст. згадується луцький староста то як Михайло **Минтовтович** [7 (1: 594)], то як Михайло **Монтовтович** [7 (1: 613)] (відповідно і у ССУМ створено окремі статті, хоча, на нашу думку, їх потрібно було б об'єднати або ж, принаймні, дати перехресне посилання).

Твірним антропонімом для ст.-укр. **Минтовтович** став лит. *Mintautas* < *min-* (див. **Кгедеминович**) + *-tauti* (лит. *tauti* 'народ') [15(1:1028)]. У документах згадуються *Минтовт Доркгович* [29: 33], *Минтовтович Войтко* (1539 р., Краків) [22: 286], у Литві існує с. *Mintaūičiai* (Molėtū., Suginčiap.), *Mintaušis* (Panevėžior., Urytėsar.) [28: 187]. Особова назва **Монтовтович** походить від лит. *Mantautas* < *man(t)-* (лит. *manyti* 'думати') [15 (1: 153)] + *-tauti* (див. **Минтовтович**). У джерелах віднаходимо *Монтовтович Якуб* (1533 р., Берестя) [24:144], *Монтовтович Дим* (1525 р., Краків) [21:324], *Montoltowicz Totfil* (1481 р., Вільно) [16:52], (пор. прус. *Mantawte* [33:55]). В ойконімії фіксуються *Монтовтишки*, *Монтовтовичи* [8: 195], *Монтаўты* (Свіслоцький р-н Гродненської обл.) [1:95]. У складі форм **Минтовтовичі** **Монтовтович** наявний патронімічний формант *-ович*. Цікаво, що в книгах Литовської Метрики згаданий вище луцький староста здебільшого іменується саме *Монтовтовичем*: *Montowtowicz Michal* (1536 р., б.м.н.) [16:441], *Михаило Монътовтовичъ* (між 1440 – 1492 рр., б. м. н.) [17: 27], *пана Михаиловымъ сыном Монътовътовича* (1485 р., Городно) [18: 59].

В особових назвах **Монтикгирдович** / **Монтикгордович** [7 (1: 613)] теж простежується варіативність однієї з основ двочленного композита, однак, на відміну від попереднього випадку, вони розглядаються в одній словниковій статті, тобто розцінюються як форми одного антропоніма, а не як різні антропоніми.

Патронім **Монтикгирдович** утворено за тією ж словотвірною моделлю, що й попередні особові назви – від лит. *Mantigirdas* < *man(t)-* (див. **Монтовтович**) + *-i-* + *-gird* (лит. *girdėti* 'чутися') [15(2:674)] + суф. *-ович*.

У досліджуваних нами першоджерелах не зафіксована форма *Монтикгордович* (що опосередковано говорить про нетиповість уживання такої власної назви), яка за частотністю поступається формі *Монтикгирдович*: *Петрашь Монтикгирдовичъ* (б. м. н., 1440 – 1498 р.) [17: 32], *Петръ Монъдикгирдовичъ* (Вільно, 1452) [23:290].

Вихідним для утворення ст.-укр. **Наримонътовичъ** [7(2: 24)] став лит. *Norimantas* < *nor-* (лит. *norėti*, *noras* 'хотіти, бажання') [15 (2:297)] + *-i-* + *man(t)-* (див. **Монтовтович**), до якого приєднано суф. *-ович*.

В історичних документах згадуються: *Georg Narimunts Sohn* (до XVIст.), *Нармоннт* (1537 р.), *Narmonit* (XVIIст.) [29:27, 13, 75], *Narmonitowicz* (1660-1669 рр.), *Narmonitowiczowa* (1659-1663 рр.) [30: 118]. Ученими відзначаються ойконіми *Нармонтишка*, *Нармонтоїтми* [8:200].

Твірним для патроніма **Олкимонтовичъ** [7(2: 82)] вважається лит. *Algimantas* < *alg-* (лит. *alga* 'плата') [14 (1: 84)] + *-i-* + *man(t)-* (див. **Монтовтович**), до якого додається типовий суф. *-ович*.

Упершоджерелах особова назва переважно стосується князя Івана Олкимонтовича: *Iwan von Galschan Ougemundesson* (1390 р.), *Iwanen Awmuntenson* (1398 р.), *Iwan Awgmentenson* (1379 р.), *Ywanus Olgimunt* (1401 р.) [12: 267]. Серед ойконімів відзначаємо *Algimantai* (Ariogalaap., Raseiniai r.) [28: 7].

Особові назви **Радивиловичъ** [7 (2: 285)] і **Радивиль** [7 (2: 285)] є похідними від лит. *Rad(i)vilas* < *rad-* (лит. *rasti* 'знаходити, набувати') + *(-i)* + *-vil(t)* (лит. *vilts* 'надія') [15 (2:

554, 1211]); патронімічна форма утворена афіксальним способом.

У литовському історичному та сучасному ономастиконі трапляються: *Радвил*(1537 р.), *Родвил Контовтович*(1537 р.) [29: 25, 34], *Скобеикович Радвил* (1488 р., Вільно)[18: 74], *Радивилович Матей* (1524 р., Краків) [21: 320] та ін.; *Radviloniai* k. (Radviliškio r., Alksnurių ap.), *Radvilukai* k. (Raseinių r., Vosiliškio ap.) [28: 255], *Radviliškio kalvagūbris*, *Radviliško pelkė* (Radviliškio r.) [37]; *Radvilos upelis* (Semeliškės)[34: 270], *Радвілоніс*, *Радзівілавиці*, *Радзівіліки* (Білорусія)[1: 49, 96].

Твірним антропонімом для ст.-укр. *Судимонтовичь*[7 (2: 398)] став лит. *Sud(i) mantas*<*sud-*(походження нез'ясоване) [15(2: 835)] + *-mant*(див. *Монтовтович*) до якого приєднано патронімічний суфікс *-ович*.

Зафіксовано такі форми антропоніма: *Sudzumontowuszy*(XVст.), *Sudmontis*(XVIст.) [29: 55, 227]; *Урженевич Судимонт*(1523 р., Петриків)[21: 263], *Судмонтойітис Сакто*, *Судмонтович Наргал* (1528 р.) [6: 168, 169]. Серед відантропонімічних ойконімів «Малої Литви» зазначаються *PeterZudmunten* (1717 р.), *PeterSudmundten* (1722 р.), *PeterSudtmandten* (1723 р.) [13: 372]. У районі Клайпеди (*Sendvario*ap.) і сьогодні існує село *Sudmantai*[287: 294].

Патронім *Сурвилович* [7 (2: 402)] утворено від лит. *Survilas*<*sur-* (прус. *sur-gī* 'про, довкола, біля') [15 (2:859)] + *-vil*(див. *Радвиль*) за допомогою суф. *-ович* (пор. прус. *Surwille* [33: 151]).

У книгах Литовської Метрики знаходимо: *Сурвилович Строчус* (1516р., Вільнюс) [23:147], *Назко Сурвиловичь* (б. м. н., між 1440 – 1498 рр.) [17: 22], *Воитко Сурвилович* (1522 р., Вільно) [21: 120] і т.д. У сучасних дослідженнях аналізуються особові назви: *Surwilaytys*, *Survila*[29: 233, 239], *Surwill*, *Surwillis* [31: 104, 123]. Серед ойконімів відзначимо *Survilai* (Raseinių r., Ariogalos ap.), *Surviliškis* (Anykščių r., Debeikių ap.) [28: 295], *Сурвілішки*(Білорусія) [1: 32] і т.д.

Антропонім *Сурьятъ*[7(2: 402)] походить від лит. **Surjotas*<*sur-*(див. *Сурвилович*) + *-jot* (див. *Корьятъ*).

Композит активно не обговорювався у науковій літературі. Однак, гадаємо, його можна поставити в один ряд із іменами, наведеними К. Бугою: «... *Kari-jotas*, *Miniotas*, *Sir-iotas*, *Skir-jotas*, *Skur-jotas*, *Tar-iotas*, *Tau-jotas*...» і т.д.[12: 238]. Антропонім *Сурьятовичь* зауважується Н. М. Тупиковим (1554 р.) [10: 770], зустрічається також і в Литовській Метриці: *Сурьятович Михайл*, *Сурьятович* [24: 162], *Сонбутович Сурьят* (1510, Петрів) [23: 96].

Твірним для ст.-укр. *Товдикинович* [7 (2: 434)] став лит. *Tautginas*<*laut-* (див. *Минтовтович*) + *-gin*(лит.*ginti* 'захистити') [15 (1: 303)], повторюється патронімічна модель із суф. *-ович*

Звертає на себе увагу фіксація патроніма: *Товтигинович* [29: 217], *Товтигинович Андрей*, *Товткинович Миколаи*(1528 р.) [6:71], *Андреевая Товтъгиновича Альжбета* (1541 р., б.м.н.) [24: 176]. У Литві існує село *Tautginiai*(Joniškio r., Šiaulių ap.)[38].

Патронім *Ядуговичь*[7 (2: 578)] утворений від лит. *Jodaugas*<*jo-* (див. *Корьятъ*) + *-daug*(див. *Довгайлович*) шляхом приєднання до композита суф. *-ович*.

В історичних документах трапляються нечисленні форми: *Ядовквич*[29: 217], *Ядовкович Венцлав*, *Ядовкович Миколай*(1547 р., Вільно) [27: 107].

Доречно буде звернути увагу і на ті антропоніми литовського походження, етимологія яких засвідчена у ССУМ. Вокремих випадках існує проблема співвіднесення їх із вихідними іменами-композитами, які або мають з'єднувальний голосний, або ні. Н-д, ім'я *Минигайлоу* ССУМ зіставляється з лит. *Mingaila*[7: (1: 594)], хоча правильно було б *Min(i)gaila*, адже навіть у прикладах з грамот наводиться форма *Минигайло*. *Монивидь* виводиться з лит. *Man(i)vydas*[7: (1: 613)], хоч логічнішою видається форма *Manivydas*, бо у прикладах ім'я фіксується виключно як *Монивидь*.

Загалом ССУМ міг би стати своєрідним підсумком роботи українських учених на середину-другу половину ХХст., але, на жаль, зіставлення статей словника з публікаціями українських грамот XIV ст. (упорядник М. М. Пешак)[5] та XV ст. (підготував В. М. Русанівський)[11] показує, що значна частина текстів із цих видань не увійшла до джерел ССУМ. Н-д, тут могли би бути словникові статті про антропоніми, які представлені у публікації М. М. Пешак – *Воишвилть, Довквидовичь, Довнарловичь, Снюли, Жостовтовичь*[5: 25, 26, 75] та ін. – щоб відчутно збагатило «литовський» компонент у виданні. Із видання грамот XV ст. бракує тексту, де згадується *пан Бутрим*[11: 35].

Однак навіть згадані окремі прогалини не применшують значущості «староукраїнського тезаурусу». «Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.» ще має бути оцінений як потужне лінгвістичне джерело, зокрема, й литуаністами, а потому плідно використаний у балтистичних дослідженнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бірыла В.М., Ванагас А.П. Літоўскія элементы ў беларускай анамастыцы. – Мінск, 1968. – 100 с.
2. Валянтас С. Двусоставные антропонимы – реликты поэзии балтов // Балто-славянские исследования. XVI. Сборник научных трудов. – М.: Индрик, 2004. – С. 201-223.
3. Гумецька Л.Л. Литовські імена з компонентом -товть/-толь в українських грамотах 14 – 15 ст. // «Вопросы теории и истории языка». – Ленинград: Издательство Ленинградского государственного университета, 1963. – С. 84 – 88.
4. Гумецька Л.Л. Особові назви литовського походження в українських грамотах XIV-XV вв. // Дослідження і матеріали з української мови. – К.: Наукова думка, 1964. – С. 121-131.
5. Грамоти XIV ст. / М.М. Пешак. – К.: Наукова думка, 1974. – 256 с.
6. Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 года. Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кн. 523. Кн. Публічных спраў 1/ А. І. Груша, М. Ф. Спірыдонаў, М. А. Вайтовіч. – Мінск: Беларуская навука, 2003. – 444 с. – ISBN: 985-08-0557-9
7. Словник староукраїнської мови XIV-XV ст. У двох томах. – К, 1977.
8. Спрогис И.Я. Географический словарь древней Жемойтской земли XVI столетия. – Вильна: Типография И.Я. Яловцера, 1888. – 382 с.
9. Топоров В.Н. Прусский язык. Словарь: А-Д, М.: Наука, 1975. – 340 с.
10. Тушиков Н.М. Словарь древнерусских личных именъ. С.-Петербургъ, 1903.
11. Українські грамоти XV ст. / В.М. Русанівський. – К.: Наукова думка, 1965. – 164 с.

12. Būga K. Apie lietuvių asmensvardus // Būga K. Rinktiniai rašai. – Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1958. – T. I. – P. 201-238.
13. Deltuvienė D. Baltiški Mažosios Lietuvos XIV-XVIII a. oikonomimai. – Vilnius, 2006. – 442 p. – ISBN 9986198402.
14. Kuzavinis K., Savukynas B. Lietuvių vardų kilmės žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1994. – 391 p. – ISBN 5-420-01502-1.
15. Lietuvių pavardžių žodynas: 2 t. / A. Vanagas, V. Maciejauskienė, M. Razmukaite. – Vilnius: Mokslo, 1985-1989.
16. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 1: (1380–1584); Užrašymų knyga 1 / A. Baliulis, R. Firkovičius]. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. – 208 p. – ISBN 5-420-04128-9.
17. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 3: (1440–1498); Užrašymų knyga 3 / L. Anužytė, A. Baliulis. – Vilnius: Žara, 1998. – 166 p. – ISBN 9986-34-026-8.
18. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 4: (1479–1491); Užrašymų knyga 4 / L. Anužytė. – Vilnius: Žara, 2004. – 285, [1] p. – ISBN 9986-34-127-2.
19. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 6 (1494–1506). Užrašymų knyga 6 / A. Baliulis. – Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2007. – 516 p. – ISBN 5-420-010712.
20. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 8: (1499–1514); Užrašymų knyga 8 / A. Baliulis, R. Firkovičius, D. Antanavičius]. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1995. – 709 p. – ISBN 5-420-01338-x.
21. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 12: (1522–1529); Užrašymų knyga 12 / D. Antanavičius, A. Baliulis. – Vilnius: Žara, 2001. – 856 p. – ISBN 9986-34-075-6.
22. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 20: (1536-1539); Užrašymų knyga 20 / R. Ragauskienė, D. Antanavičius. – Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2009, 444 p. – ISBN 978-9955-847-23-6.
23. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 25: (1387–1546); Užrašymų knyga 25 / D. Antanavičius, A. Baliulis]. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. – 461 p. – ISBN 5-420-01425-4.
24. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 227. (1533-1535): 8-oji Teismų bylų knyga / I. Valikonytė, S. Lazutka. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 1999. – 305 p. – ISBN 9986-19-338-9.
25. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 229. (1540-1541): 10-oji Teismų bylų knyga / I. Valikonytė, S. Lazutka, S. Viskantaitė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2003. – 262 p. – ISBN 9986195861.
26. Lietuvos Metrika. Knyga Nr. 11 (1542): 11-oji Teismų bylų knyga (XVI a. pabajgos kopija) / I. Valikonytė, S. Viskantaitė, L. Steponavičienė ir kt. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2001. – 120 p. – ISBN 9986-19-416-4.
27. Lietuvos metrika. Knyga Nr. 234 (1536-1548): 19-oji Teismų bylų knyga / I. Valikonytė, S. Viskantaitė-Saviščevienė, L. Steponavičienė. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. – 287 p. – ISBN 978-9955-847-24-3.
28. Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas. I dalis / Z. Noreika, V. Stravinskas. – Vilnius: Mintis, 1976. – 398 p.

29. Maciejauskienė V. Lietuvių pavardžių susidarymas. XVIII – XVIII a. – Vilnius: Mokslas, 1991. – 320 p.
30. Palionis J. XVII a. antrosios pusės Punios parapijos asmenvardžiai ir vietovardžiai. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003. – 204 p. – ISBN 5-420-01517-X.
31. Ragauskaitė A. XVI-XVIII a. kauniečių asmenvardžiai. – Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2005. – 212 p. – ISBN 9986-668-90-5.
32. Sinkevičiute D. Baltų dvikamienių asmenvardžių kamienas *gud-*: ryšiais *gaud-* ir *kaikuriejo* variantai // Baltistica XLVI (2), 2011. – P. 299-310.
33. Trautmann R. Die altpreussischen Personennamen. – Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1974. – 204 s.
34. Vanagas A. Lietuvių hidronimų etimologinis žodynas. – Vilnius, 1981. – P. 110.
35. Vanagas A. Lietuvos miestų vardai. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004. – 292 p. – ISBN 5-420-01531-5.
36. Zinkevičius Z. Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje. – Vilnius: Mokslas, 1977. – 304 p.
37. <http://vietovardžiai.lki.lt>

УДК 81-373.6:[811.16+811.11+811.13]

Борщевський С. В.
(Київ, Україна)

ДОІНДОЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУБСТРАТ СЛОВ'ЯНСЬКИХ, ГЕРМАНСЬКИХ ТА РОМАНСЬКИХ МОВ І ЙОГО ПОЗАМОВНА БАЗА

Статтю присвячено проблемі співвіднесення мовних (типологічних) та позамовних (генетичних, антропологічних й археологічних) свідчень про наявність доіндоєвропейського субстрату в слов'янських, германських і романських мовах. Постулюється участь неіндоєвропейського (баскського, фіно-угорського, кавказького) компонента у процесах лінгво- й етногенезу на території доісторичної Європи.

Ключові слова: доіндоєвропейський субстрат, фонетична типологія, позамовні свідчення, слов'янські мови, германські мови, романські мови, лінгвоетногенез, неіндоєвропейський компонент.

Статья посвящена проблеме соотношения языковых (типологических) и внеязыковых (генетических, антропологических и археологических) свидетельств о наличии доиндоевропейского субстрата в славянских, германских и романских языках. Постулируется участие неиндоевропейского (баскского, финно-угорского, кавказского) компонента в процессах лингво- и этногенеза на территории доисторической Европы.